

סביבה לימודית מיטבית

סביבה לימודית מהי?

הסביבה המאפשרת את מימוש המטרות של החינוך הלשוני, נבנית על ידי יחסי גומלין בין אנשים לבין עצמם, וכן בין אנשים לבין אתרים ולבין חומרים המייצגים גופי ידע.

אנשים: תלמידים עם עמיתים ובוגרים, מורים בני משפחה ואורחים.

אתרים: אמתיים ווירטואליים, בבית הספר ומחוצה לו.

חומרים המייצגים גופי ידע: טקסטים מסוגים שונים בערוצים שונים (דפוס, שיחה, קולנוע, טלוויזיה ווידאו, תמונה, מוזיקה ותנועה, מדיה ממוחשבת ומתוקשבת), בהם חומרי יעץ וחומרים שהתלמידים יוצרים או יוזמים את הבאתם לכיתה.

קיימים קשרי גומלין בין הסביבה הלימודית, הפעילויות והתוצרים המטפחים כשירותיות לשוניות; הסביבה הלימודית נבנית על ידי הפעילויות והתוצרים שבתוכה, ועצם קיומה של סביבה כזו משפיע על אופי הפעילויות ועל התוצרים האלה.

עקרונות להפעלת הסביבה

- בסביבה הלימודית חשוב שיתקיים שיתוף בין תלמידים לבין עצמם, בין תלמידים למורים או למבוגרים אחרים ובינם לבין אמצעי הטכנולוגיה.
- הסביבה הזאת מתאפיינת בצורות ארגון שונות: תלמידים יכולים להפגש במליאה לשמיעת סיפור, הרצאה או לצפייה משותפת, או לעבוד עבודה יחידנית, בזוגות או בקבוצות.
- הסביבה הלימודית המטפחת כשירותיות לשוניות, אמורה לעודד אקלים של סובלנות לדעות שונות ולסגנונות למידה שונים, למגוון לשונות ולמגוון הלשוני.
- בסביבה הלימודית המקדמת חינוך לשוני, ההוראה והלמידה נתפסות כהליך שבו מביאים בחשבון את הידע של התלמידים והתנסויותיהם בבית הספר ומחוצה לו לקראת למידה של גופי ידע חדשים.

בתהליך ההוראה והלמידה

- לשיח הדבור מקום מרכזי: ההאזנה והתגובה של המשתתפים בסיטואציות תקשורתיות השונות שהתהליך מזמן, הן מן היסודות החשובים של התהליך.
- מתקיימת זיקה מתמדת בין השיח הדבור לשיח הכתוב.
- ארגון הזמן הוא גמיש; יחידות השיעור משתנות בהתאם לדרישות התהליך ולצורכי הכיתה. ארגון גמיש של הזמן מאפשר התייחסות קצרה, ממוקדת ואישית, כמו גם התייחסות ממושכת, בהתאם לצרכים וליעדים.
- קיימת זיקה בין החינוך הלשוני לתחומי הדעת השונים.

תפקיד המורים

תפקיד המורים בסביבה הלימודית המטפחת כשירותיות לשוניות, הוא:

- להאמין ביכולתם של כל תלמיד ותלמידה להגיע למימוש הדרישות שיוצבו בפניהם.
- ליצור אווירה של אמון שתאפשר שותפות בינם לבין התלמידים ובין התלמידים לבין עצמם, אווירה שתעודד סובלנות לדעות שונות ותטפח קבלת פרשנויות שונות לטקסטים.
- להיות קשובים למה שהתלמידים מביאים עמם ולהתבונן בעשייתם.

- לספק עידוד ותמיכה לראיות של ההתפתחות האוריינית אצל התלמידים ולמצוא זמן ומקום להתייחסות אישית לכל תלמיד ותלמידה בנפרד.
- ליצור מפגשים עם טקסטים מגוונים ולהצביע על הזיקה בין הטקסטים השונים של התרבות.
- להקנות ידע בדרך מפורשת, מובנית ומכוונת.
- להציב בפני התלמידים אתגרים ההולמים את רמתם בקריאה, בכתיבה ובדיבור ולעודד התמודדות עם אתגרים אלו.
- ליצור מצבים מגוונים של יחסי גומלין בין תלמידים לבין הטקסטים; לזהות סיטואציות המזמנות טיפוח כשירויות לשוניות ולטפל בסוגיות שצצות, טיפול נקודתי או מתמשך, על פי הצורך.
- ליצור מצבים של הוראה ולמידה שבהם תלמידים יוכלו לתכנן, להפיק לשכלל, לערוך, להעריך ולהפיץ טקסטים דבורים וכתובים.
- ליצור עם התלמידים הלך רוח רפלקטיבי וביקורתי ולתת בידם כלים לרפלקציה, להערכה עצמית ולהבנת התהליכים שהם עוברים.
- לעודד ולהבנות פעילויות מטה-לשוניות ומטה-קוגניטיביות.
- להשתמש בכלי הערכה מגוונים למעקב אחרי תפקוד הלומדים בתחומי הקריאה, הכתיבה והדיבור.
- לתכנן, להציב מטרות וליצור חלופות דידקטיות לאור תיעוד ההתקדמות והערכות.
- להדגים לתלמידים התנהגות אוריינית: היות המורה אדם קורא וכותב לפי הצורך והנסיבות ועל פי נטיותיו האישיות.
- להציג היבטים חינוכיים ותרבותיים של הידע הלשוני שהתלמידים לא נחשפו אליהם בסביבתם.

אחריות התלמידים

אחריות התלמידים במסגרת החינוך הלשוני היא:

- לתפקד באופן פעיל במגוון של תפקודים אורייניים: כמאזינים, כדוברים, כקוראים וככותבים - כמרצים, כמלקטים, כפרשנים, כסופרים, כקריינים, כשחקנים ועוד.
- לאסוף ולהביא לכיתה חומרים מתחומי עניין אישיים או מתחומי הלימוד בביתה.
- להעריך את יכולתם ואת יכולת זולתם על ידי הבאת ראיות להתקדמותם בתהליך.
- לתת ולקבל סיוע וביקורת.

תחומי הפעילות של החינוך הלשוני בבית הספר

- למידה לשימושי הלשון השונים - פעילויות המטפחות האזנה, דיבור, קריאה וכתיבה, המקנות יכולות של הבנה וביטוי ומפתחות את הלשון.
- רכישת ידע-על לשוני - פעילויות המטפחות חשיבה מטה-לשונית, הקשורות לידע על הלשון, המכוונות את ההתבוננות בדרך שבה אנו משתמשים בשפה ובדרך שבה היא פועלת.
- למידה במסגרת תחומי הדעת השונים - פעילויות של קריאה, כתיבה ודיבור הקשורות למקצועות הלימוד ולנושאים הנלמדים בביתה.
- תקשורת דיגיטלית - איתור והפקה של מידע ברשת והשתתפות בקהילות שיח וירטואליות.
- שגרת בית הספר - פעילויות קריאה, כתיבה ודיבור הקשורות למהלכים ארגוניים של הכיתה ושל בית הספר.
- פנאי / בילוי / בידור - פעילויות קריאה, כתיבה ודיבור שלא במסגרת לימוד שיטתית ומוכתבת.
- פעילות הקשורה לקהילה - פעילויות קריאה, כתיבה ודיבור הקשורות לפעילות של בית הספר כמוסד חברתי, המקיים קשרים עם הקהילה שבה הוא פועל.
- תקשורת בין-אישית - פעילויות קריאה, כתיבה ודיבור הקשורות לקיום מערכות יחסים בין ילדים, בינם ובין מורים או מבוגרים אחרים בבית הספר ומחוצה לו.
- תקשורת המונים - פעילויות הקשורות לטקסטים מאמצעי תקשורת המונים.